

تأثیر تعامل با خانواده بر شخصیت تک فرزندان

فاطمه حیدری چناری^{۱*}، زینب شوهانی^۲، فیروزه علویان^۳^{۱*} دانشجوی کارشناسی آموزش زیست شناسی، دانشگاه فرهنگیان، مرکز آموزش عالی شهید رجایی، اصفهان، ایرانEmail: elizabethelen13800@gmail.com^۲ دانشجوی کارشناسی آموزش زیست شناسی، دانشگاه فرهنگیان، مرکز آموزش عالی شهید رجایی، اصفهان، ایرانEmail: zahrazenab81@gmail.com^۳ دکترای فیزیولوژی پزشکی، دانشیار، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایرانEmail: F.alavian@cfu.ac.ir

چکیده

در این مقاله، اثر تعامل با خانواده بر شخصیت تک فرزندان مورد بررسی قرار گرفته است. هدف اصلی این پژوهش، بررسی تأثیر تعامل خانواده بر تک فرزندان و نقش آن در شکل‌گیری شخصیت و رفتار آنان است. همچنین، هدف دیگر پژوهش، شناسایی برخی خصوصیات تک فرزندان و ارائه راهکارها و بهینه‌سازی تعاملات خانوادگی برای ارتقای رشد و توسعه سالم تک فرزندان است؛ بنابراین در این پژوهش ابتدا به آسیب‌های احتمالی، معایب و مزایای تک فرزندی برای کودک و والدین و سپس شیوه برخورد صحیح والدین با تک فرزندان برای پیشگیری و درمان آسیب‌ها و تقویت نقاط مثبت آنان پرداخته شده. پژوهش و تحلیل در این مقاله بر اساس مروری جامع بر مطالعات پیشین، مقالات و کتب معتبر؛ همچنین، نتایج به‌دست‌آمده از آنها انجام شده و تمرکز نوشتار بر ارائه یافته‌های مهم و جدید در حوزه تعامل خانواده و تأثیر آن بر تک فرزندان است. با توجه به گسترده بودن تحقیق میتوان گفت پژوهش موفق شده مطالب دریافتی را جمع بندی و خلاصه کرده و سپس به ارائه راهکار هایی در این باره پردازد. به طور کلی، این مقاله ثابت می‌کند که تعامل موثر با خانواده می‌تواند در توسعه شخصیت تک فرزندان نقش بسزایی داشته باشد و می‌تواند برای والدین و روانشناسان به عنوان یک مبحث مهم در تربیت و توانمندسازی تک فرزندان مورد توجه و استفاده قرار گیرد.

واژگان کلیدی: تعامل با خانواده، تک فرزندی، مشکلات تک فرزندی، مزایا تک فرزندی، راهکار های تربیت صحیح فرزند

۱- مقدمه

تک فرزندان افرادی هستند که یا خواهر و برادر ندارند و یا به فرزندی پذیرفته می‌شوند. در قرن بیستم نرخ تولد و اندازه خانواده‌ها به وضوح کاهش پیدا کرده و تعداد خانواده‌های تک فرزند افزایش یافته است. عواملی از قبیل نگرانی برای تامین آینده فرزندان، فراهم کردن موقعیت و امکانات موفقیت بیشتر برای آنها، شرایط اقتصادی حاکم بر خانواده‌ها، شاغل بودن والدین، ترس از دادن شغل و محدود شدن فعالیت‌های اجتماعی مادر، ازدواج دیر هنگام، تولد دیر هنگام فرزند اول، تفکر خانواده‌ها و کوچک شدن محیط خانه و... می‌توانند علت شیوع این پدیده در اجتماع باشد (فروتن، بیژنی، ۱۳۹۹). تک فرزندی یک پدیده رو به گسترش است که این موضوع جای بحث‌های

فراوانی را درباره تاثیرات آن بر خانواده و تکیه‌گاه‌های روانی و اجتماعی فرزندان به همراه دارد. به طور کلی، تک فرزندی به عنوان یک جنبه جدید در دیدگاه خانواده مدرن در حال رشد است. (شجاعی، عرفانی، ۱۳۹۸). تقریباً هر خانواده دارای یک دینامیک خاص است که در تشکیل شخصیت اعضای آن نقش مهمی ایفا می‌کند. در بین این دینامیک‌ها، خانواده‌های تک فرزند دارای ویژگی‌ها و تعاملات خاص خود هستند. امروزه، با زیاد شدن تعداد خانواده‌های تک فرزند و تغییر بسیار ساختار خانواده‌ها، بررسی تأثیر تعامل خانوادگی بر شخصیت تک فرزندان بسیار مهم و جالب به نظر می‌رسد (مرتضوی، حسینیان، رسولی، زارعی، ۱۳۹۸). اصلی‌ترین روابط فرد با دیگر افراد، از خانواده‌اش منشا می‌گیرد و این تعاملات می‌تواند تحت تأثیر مستقیم شخصیت و رفتارهای افراد قرار بگیرد. بر اساس تحقیقات اخیر، تعاملات خانوادگی در کودکی و اوایل نوجوانی می‌تواند بر حسب همکاری خانواده، نحوه دسترسی به منابع ذهنی و اجتماعی، نگرش‌های پدر و مادر، حاشیه زندگی خانوادگی و... تداوم شخصیت فرزندان را متأثر کند. تعامل با خانواده به طور گسترده‌ای به عنوان عاملی مؤثر در توسعه شخصیت شناخته می‌شود. بسیاری از تحقیقات نشان می‌دهند که تعامل مؤثر با اعضای خانواده می‌تواند به رشد شخصیت فرد کمک کند و تأثیر بسزایی بر صحت روانی، روانشناختی و اجتماعی او داشته باشد. بر این اساس، برخی از محققان این فرضیه مطرح کرده‌اند که تعامل با خانواده نقش مهمی در شخصیت تک فرزندان دارد (بازدار و همکاران، ۱۳۹۴).

در تحقیقات قبلی مربوط به این حوزه، علل و پیامدهای تک فرزندی و آسیب‌های اجتماع آن بررسی شده است (رابرت، کوگل، ۱۹۸۳) (بزکوا و همکاران، ۲۰۲۰). اما در مورد ارتباط و تأثیر خانواده بر تک فرزندان، تحقیقی انجام نشده است. بنابراین، این مقاله با موضوعی جدید و غیر تکراری با هدف بررسی تأثیر تعامل با خانواده بر شخصیت تک فرزندان ارائه می‌شود و به ارائه راهکارهایی می‌پردازد که به ندرت در کتاب یا مقاله‌ای به آنها اشاره شده است. در این مقاله مروری، با استفاده از مطالعات علمی و اطلاعات موجود در مورد تعاملات خانوادگی و شخصیت تک فرزندان، تلاش می‌کنیم تا عوامل مهمی که می‌توانند در شکل‌گیری شخصیت این گروه از فرزندان نقش داشته باشند، شناسایی و بررسی کنیم. در این راستا، به بررسی برخی مزایا و معایب تک فرزندی برای فرزند و والدین، نکاتی در این باره و سپس به راهکارهایی برای خانواده به منظور تربیت و برخورد بهتر با تک فرزندان پرداخته خواهد شد. امیدواریم که این مقاله، به رشد تفهیم و دانش ما درباره شخصیت تک فرزندان کمک کند و بتوانیم برای آینده این گروه از فرزندان، برنامه‌های پرورشی موثرتری برنامه‌ریزی کنیم. این مقاله به عنوان یک مبنا برای تحقیقات آینده در این حوزه می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد و راهنمایی‌هایی برای خانواده‌ها و متخصصان روانشناسی فراهم کند تا در رشد شخصیت تک فرزندان با نیازهای خاص آنان بهترین حمایت‌ها را ارائه کنند.

۲- روش شناسی

این مطالعه به شیوه مروری انجام شده است. در جستجوی اینترنتی مقالات از واژگان کلیدی فارسی و انگلیسی و از وب سایت‌های SID، Civilica، Google Scholar، Magiran، NCBI، Scopus، PubMed؛ در محدوده زمانی ۱۹۵۴ تا ۲۰۲۲ استفاده شد. جامعه آماری پژوهش شامل کتب، مقالات منتشر شده در مجلات و مقالات منتشر شده در همایش‌هایی است که در طول سال‌های اخیر با موضوعات روانشناختی در زمینه تک فرزندی و

تربیت فرزند انجام شده است. به طور کلی می توان گفت روش گردآوری پژوهش اسنادی و کتابخانه ای و روش پردازش مطالب توصیفی و تحلیلی با استفاده از نتایج پژوهش های پیشین بوده است.

۳- بحث اصلی

خانواده نقش اساسی در حفظ سلامت روانی، اجتماعی و جسمانی کودکان دارد و مهم ترین بافت اجتماعی را برای رشد انسان فراهم می آورد. تعاملات خانوادگی به عنوان عاملی کلیدی در تحول و شکل دهی شخصیت افراد شناخته می شوند. بررسی اثرات این تعاملات، به ویژه بر تک فرزندان، موضوعی است که در حوزه روانشناسی و روان پزشکی همواره مورد توجه قرار گرفته است. معمولاً، فرزندان خانواده های تک فرزند با مسائل و چالش های خاصی روبرو می شوند که ممکن است تاثیر مهمی بر شخصیت و رفتار آنها داشته باشد.

والدین به دلیل داشتن وظیفه تعلیم و تربیت و مدیریت خانه تاثیر چشمگیری بر روی رشد فرزند خود دارند و گاهی به عنوان الگوی فرزندان نیز شمرده می شوند. همچنین تاثیر خواهر و برادر بر روی فرزندان انکار ناپذیر است؛ زیرا رابطه خواهر و برادر ها طولانی ترین رابطه در زندگی فرد است و اهمیت این رابطه در دوران کودکی و نوجوانی بیشتر شده و میتواند در برگیرنده مفاهیمی مانند دوستی و تنفر، عشق و ارتباط، همکاری و همبستگی، انتقال مهارت ها و ارزش ها، یادگیری اجتماعی و... باشد. همچنین مطالعه مینارد (۲۰۰۲) نشان داد روابط خواهر و برادری در دوران خردسالی نقش مهم و به سزایی در یادگیری مفاهیم شناختی و مهارت های زبان دارد و کودکان در این زیر سیستم می آموزند چگونه وظایف و مهارت ها را به خواهر و برادر خود انتقال داده و ساده سازی کنند (خلیلیان، ۱۳۹۹).

والدین باید به این نکته توجه داشته باشند که تربیت فرزند یا فرزندان خود را به تاخیر نینداخته و از کودکی شروع به تربیت بکنند، زیرا تربیت فرایندی پیچیده و چند جانبه است. در واقع تربیت شامل تاثیر گذاری و شکل دهی به نیرو های جسمی، ذهنی، و روحی فرد است و در طول زمان به وقوع می پیوندد؛ لذا باید از زمان مناسب شروع شده و تا زمانی که لازم است انجام پذیرد. همچنین ممکن است اگر فرزند در خردسالی مورد تربیت قرار نگیرد دچار مشکلات متعددی در زمینه های ذکر شده گردد و تربیت دیر هنگام نیز دیگر تاثیری بر او نگذارد. پس اگر والدین شیوه های صحیح تربیت فرزند را فراگیرند و به زمان مناسب آن آگاه باشند نتایج خوبی خواهند گرفت و بالعکس اگر در تربیت دچار افراط یا تفریط شده و احساس مسئولیت نکنند خانواده و فرزند دچار چالش های خاصی خواهند شد (خلیلیان، ۱۳۹۷). گاهی والدین به دلیل ترسی که از تربیت فرزند دارند به داشتن یک فرند اکتفا می کنند در حالی که گاهی تک فرزندی بسیار سخت تر از چند فرزندی است و چالش ها و مشکلات خود را دارد، همچنین والدین در طول عمر فقط یک بار در معرض این چالش ها و فرصت ها قرار می گیرند و سعی می کنند بهترین عملکرد خود را داشته باشند که گاهی این بی تجربگی و تلاش بیش از حد به خانواده و فرزند آسیب می رساند و یا بالعکس ممکن است با هوشیاری و آگاهی والدین خانواده دست آورد های خوبی کسب کند (علیزاده، کریمی نیا، انصاری، ۱۴۰۰).

نکته حائز اهمیت در این مقاله این است که آسیب هایی که در ذیل می آید حالت اقتضایی و تمهیدی دارند، بدین معنا که مستلزم این نیست که فرد یا خانواده تک فرزند قطعاً دچار این آسیب ها خواهند شد؛ بلکه این موارد مطرح

شده است که خانواده و یا افراد با مطالعه از مشکلات و خطرات احتمالی آن آگاه شده و بتوانند از آن پیشگیری و یا در صورت نیاز آن را درمان کنند. با توجه به اینکه آسیبها ممکن است از گستردگی زیادی برخوردار باشند تأکید ما بر آسیبهای جسمی، روانی و تربیتی خواهد بود.

۱-۱ آسیب های تک فرزندی

تک فرزندی آسیبها و محدودیت های متعددی را به همراه دارد. ما در زیر با تکیه بر نظریه ذهن و برخی ویژگی ها، اختلالات، مهارت‌ها و ... سعی در معرفی آنها داریم.

۱-۱-۱ نظریه ذهن

در دو دهه اخیر رویکرد نظریه ذهن یکی از جدیدترین مباحث در حیطه شناخت اجتماعی تلقی شده است. نظریه ذهن (Theory of Mind) در روان‌شناسی، به اختصار Tom، به توانایی درک افراد دیگر از طریق نسبت دادن حالات ذهنی به آنها (یعنی حدس زدن آنچه در ذهن آنها می‌گذرد) گفته می‌شود. این موضوع شامل آگاهی از این است که حالات ذهنی دیگران چگونه بوده و می‌تواند متفاوت از خود فرد باشد. این حالات ذهنی شامل باورها، تمایلات، نیت، عواطف و افکار است. کشف و توسعه نظریه ذهن در درجه اول از مطالعات انجام شده بر روی حیوانات و نوزادان حاصل شد و به انسان بسط داده شد. در واقع، برخورداری از نظریه عملکردی ذهن برای موفقیت در تعاملات اجتماعی روزمره انسان ضروری است؛ زیرا افراد هنگام تحلیل، قضاوت و استنباط رفتار دیگران از چنین مسئله ای استفاده می‌کنند. (اپرلی، لن، باترفیل، استیون، ۲۰۰۹).

تحول فهم در کودکان یکی از زمینه های پژوهش نظریه ذهن است، که به چگونگی درک کودکان از ذهن خود و دیگران و شناخت جلوه های هیجانی دیگران اشاره کرده؛ و ذهن را به عنوان مرجعی برای تفسیر و پیش بینی رفتار های دیگران آماده می کند. این تحول فهم در قالب چند مفهوم کلیدی از قبیل توانایی تمییز دهی، تفسیر عملکرد درونی، تفکر دستیابی محور و تئوری ذهن کامل توضیح داده شده است. از موثر ترین عوامل محیطی موثر در تحول ذهن می توان به محیط پرورش کودک شامل خانه و خانواده به عنوان اولین نظام و نهاد اجتماعی، تعاملات صورت گرفته در آن و میزان فعالیت، نشاط و پویایی و همدلی در خانه و خانواده اشاره کرد. از این رو علاوه بر تعامل با والدین، ارتباط با خواهر و برادر ها یکی از عوامل تسهیل کننده در تحول نظریه ذهن معرفی می شود (شاهانیان، نیلسن، پترسون، اسلاتر، ۲۰۱۴).

در پژوهش های انجام شده این مسئله به اثبات رسید که عملکرد نظریه ذهن با افزایش تعداد افراد خانواده ارتباط مستقیم دارد و فرزندان دارای خواهر و برادر به طور قابل توجه ای امتیازات بهتری نسبت به تک فرزندان کسب می کنند، همچنین در پژوهش هایی که به مقایسه نظریه ذهن در تک فرزندان با چند فرزندان پرداخته شده این نتیجه برداشت شده است که کودکان تک فرزند در سطح اول نظریه ذهن عملکرد ضعیف تری دارند (خورشیدی نژاد، رفیعی نیا، ۱۳۹۳).

۲-۱-۱ مهارت های اجتماعی

مهارت اجتماعی به مجموعه‌ای از توانمندی‌ها و رفتارهایی گفته می‌شود که به فرد کمک می‌کند در مراودات اجتماعی با دیگران موفق عمل کند. همکاری با دیگران، کمک کردن، برقراری و حفظ رابطه با دیگران، توانایی عالی در گفتار و نوشتار، بیان خواسته‌ها و نیازها، درک و توجه به احساسات و نیازهای دیگران، مدیریت تنش و حل مسئله و تصمیم‌گیری، نمونه‌هایی از مهارت‌های اجتماعی هستند (شورتز، ۱۹۵۴).

خانواده‌های تک‌فرزند و کم‌جمعیت، به دلیل نگرش خاص خود که دلالت بر کمال‌گرایی، فردگرایی و فرزندسالاری دارند، ناسازگاری‌های اخلاقی و اجتماعی را تجربه می‌کنند. در بعضی مواقع آنها به دلیل اینکه به تعاملات خانوادگی بسنده می‌کنند، فرزند از تعامل با همسالان باز می‌ماند و این امر موجب کاهش توانایی او در تعامل صحیح با دیگران شده در حالی که در خانواده‌های پرجمعیت به دلیل کمبود امکانات و تعدد فرزندان، کودکان می‌آموزند چگونه منبع محدود را با یکدیگر سهیم شوند، قانع باشند، صبر پیشه کنند و در مواقع لزوم برای رفع مشکلات با یکدیگر همکاری کرده و دعوا و تنفر را کنار گذاشته و به همبستگی و سازگاری روی بیاورند. به این ترتیب در کسب فضایل اخلاقی و مهارت‌های اجتماعی موفق‌تر هستند (خلیلیان، ۱۳۹۷).

تاب‌آوری یکی از موضوعات مهم مورد بررسی حوزه روان‌شناسی خانواده و بهداشت روانی است. تاب‌آوری به زبان ساده، تطابق مثبت در واکنش به اوضاع ناگوار است و باعث انعطاف‌پذیری در موقعیت‌های سخت و تنش‌زا شده؛ این موضوع، یکی از ویژگی‌های سلامت روان شمرده می‌شود. بعضی از روانشناسان بر این باورند که از آنجا که والدین تک‌فرزند تا می‌توانند از رویارویی فرزندانشان با مشکلات و احساسات ناراحت‌کننده جلوگیری کرده و یا امکان آشکار شدن این احساسات را برای او فراهم نمی‌کنند، تحمل کودک کاهش پیدا کرده و باعث می‌شود به طور میانگین میزان تاب‌آوری تک‌کودکان نسبت به چند فرزندان کاهش چشمگیری پیدا کند (صادقی، روشن‌نیا، ۱۳۹۵).

ضعف در روابط احساسی نیز از دیگر موارد مورد توجه این بخش است. ضعف در روابط احساسی به توانایی کنترل رفتارهای هیجانی توسط کودک اشاره دارد و شامل سه مولفه «احساسات تجربه‌نشده»، «پنهان کردن حالات درونی» و «زودرنج و حساس بودن» است. در مولفه اول کودک فرصتی برای رقابت یا دعوا با همسالان خود پیدا نکرده و این باعث می‌شود بعضی احساسات را تجربه نکند و کنترل و مدیریت آنها برای او سخت باشد. در مولفه دوم کودک به دلایلی و برای جلوگیری از ناراحتی والدین از گفتن احساسات خود خودداری می‌کند و یک سرس واقعیت‌ها را پنهان می‌سازد. همچنین، زودرنج و حساس بودن به موضوع تاب‌آوری کودک که در مباحث قبل مطرح شد، اشاره دارد (شجاعی، یزدخواستی، ۱۳۹۶).

از موارد دیگری که خانواده‌های تک‌فرزند را تهدید می‌کند، می‌توان به گرایش فرزند به بازی‌های رایانه‌ای اشاره کرد. فرزند به علت نداشتن هم‌بازی به این سرگرمی روی می‌آورد. ایجاد علاقه شدید به بازی‌های رایانه‌ای می‌تواند منجر به منزوی شدن اجتماعی و کاهش تعاملات اجتماعی؛ در نتیجه تمایل کمتر کودک به برقراری روابط اجتماعی در محیط داخل و خارج خانه و یا با همسالان خود شود. همچنین گرایش به این بازی‌ها تأثیرات بدی بر عملکرد تحصیلی و جسم و روان کودک دارد (مرادی، دولتخواه، ۱۴۰۱).

۳-۱-۱ ویژگی های شخصیت

از آنجا که شخصیت هر فرزند وابسته به انتظارات و برنامه ریزی‌های والدین و منابع در دسترس در آن زمان است و والدین عملکرد و نگرش به خصوص خود را راجع به هر فرزند از نظر ترتیب تولد و ویژگی های شخصیتی آن دارند، انتظار می رود فرزندان به گونه ای متفاوت از یکدیگر رشد پیدا کنند و شخصیتی متمایز از دیگر فرزندان خانواده کسب کنند (سان، لیان، ۲۰۱۱). در خانواده های تک فرزند به علت وجود شرایط مشابه، فرزند دارای یک سری ویژگی های شخصیتی می شود که این شاخص ها به طور قابل توجهی در دیگر تک فرزندان نیز یافت می شود، لذا در اینجا به بررسی چند نمونه از این ویژگی ها پرداخته شده است (فرنودیان، اسدزاده، ابراهیمی، ۱۳۹۹):

کمال گرایی و خود گرایی: به طور کلی، کمال گرایی به معنای تمایل شدید به تحقق نیکوکاری‌ها، داشتن استانداردهای بسیار بالا و تمایل به داشتن کنترل کامل بر همه زوایای زندگی است. از سوی دیگر، خودگرایی بیانگر تمرکز و توجه بیش از حد بر خود و نیازها و امیال شخصی است. این ویژگی شخصیتی که نتیجه تاثیر تعداد افراد خانواده است گاهی باعث می شود تک فرزندان نتوانند همسالان و یا دیگر افراد اجتماع را بپذیرند و با آنها مدارا کنند.

وابستگی: بارزترین ویژگی خانواده های تک فرزند، توجه افراطی والدین نسبت به فرزند است که باعث وابستگی شدید والدین به فرزند و یا بالعکس می شود. در این خانواده ها وابستگی بیشتر به صورت افراط یا تفریط ظهور پیدا می کند؛ به صورتی که گاهی کودک به دلیل نداشتن همسال و هم بازی و یا به علت اشتغال والدین زمان کمی را با آنها سپری کرده و احساس تنهایی می کند. گاهی نیز در معرض توجه و مهر شدید آنها قرار دارد و این نیز آسیب های مخصوص به خود را دارد. تحقیقات متعددی نشان داده اند که هر چه حمایت و توجه والدین از فرزند بیشتر شود، قدرت تحمل و رویارویی او با مشکلات کاهش پیدا می کند و آنها آسیب پذیرتر از دیگر کودکان شناخته می شوند (صالحان، ۱۳۹۸). به طور کلی وابستگی به دو نوع وابستگی شناختی و عاطفی تقسیم می شود. در وابستگی شناختی فرزند از نظر تفکر و تصمیم گیری استقلال نداشته و همیشه پیرو نظر والدین است. وابستگی شناختی به مباحث احساسی و عاطفی اشاره دارد و اشاره می کند به اینکه والدین به فرزند و همچنین فرزند به والدین وابسته است (مرتضوی، حسینیان، رسولی، زارعی، ۱۳۹۸).

مسئولیت: موضوع مسئولیت در تک فرزندان به دو دسته مسئولیت عاطفی و مسئولیت نگهداری تقسیم می شود. مسئولیت عاطفی به تجاربی اشاره دارد که اغلب نوجوانان تک فرزند آن را تجربه کرده و طی آن، فرد نسبت به نگرانی ها و احساسات والدین خود احساس مسئولیت کرده و سعی می کند از خطا دوری کند؛ به عبارتی آنها از وابستگی والدین نسبت به خود آگاهی دارند و سعی می کنند محتاطانه برخورد کنند تا آنها آسیب نبینند. همچنین، دغدغه نگهداری والدین درباره این موضوع است که وقتی والدین پیر و سالمند شوند نیاز به مراقبت و نگهداری دارند، از آن سو فرزند می داند که او تنها فرزند خانواده است و همیاری ندارد لذا خود را در برابر این مسئولیت تنها می بیند و فشار روانی آن را متحمل می شود.

از دیگر ویژگی های شخصیتی تک فرزندان میتوان به احساس تنهایی، کاهش ریسک پذیری و رقابت طلبی، دم دمی مزاج بودن، بلوغ زودرس، تحت فشار والدین بودن برای عملکرد بهتر در مدرسه و ... اشاره کرد.

۴-۱-۱ اختلالات رفتاری

مشکلات رفتاری به وضعیت‌ها یا الگوهایی از رفتار اشاره دارد که از نظر اجتماعی یا شخصی، با عملکرد طبیعی فرد به شدت متفاوت هستند و ممکن است باعث محدودیت‌ها، تعارضات و مشکلات در زندگی روزمره فرد و ارتباطات او با دیگران شود. در خصوص تعریف اختلالات رفتاری کودکان، در صورتی رفتار اختلال به حساب می‌آید که نامتناسب با سن کودک و مداوم باشد. گستره اختلالات کودکان شامل دو دسته مشکلات درونی سازی شده و مشکلات برونی سازی شده است، این طبقه بندی از گسترده ترین و مشهورترین تحقیقات در زمینه تقسیم بندی اختلال های دوران کودکی است (ساطوریان، طهماسیان، احمدی، ۱۳۹۳):

مشکلات درونی سازی شده آن دسته از مشکلات هستند که احساسات مثبت یا منفی و نیازهای شخصی درونی فرد به خوبی بیان نمی شوند و به جای آن داخلی کردن و نگه داشتن آنها در درون صورت می گیرد. افسردگی، اضطراب، عدم ابراز درست خشم و خوشحالی و انزوا نمونه هایی از مشکلات درونی سازی شده هستند. آثار سوء این دسته از مشکلات شیوع زیادی داشته و زودگذر نیستند و امتداد یا بازگشت دوباره آنها، تاثیرات مضر و آسیب زنده ای بر سطوح هیجانی و روانی کودک بر جای می گذارد و بعد از آن نیز احتمال مبتلا شدن کودک به سایر اختلالات روانشناختی افزایش پیدا می کند.

مشکلات برونی سازی شده از اختلالات شناخته شده کودکان در زمینه های اجتماعی و تعاملی است، به صورتی که کودک یک سری ناسازگاری های اجتماعی و هنجاری در رفتار خود بروز داده و علاوه بر آسیب به خود باعث آسیب به دیگران نیز می شود. این اختلال در بزرگسالی فرزند، چالش ها و خطرات خاصی را مانند قانون شکنی، ناتوانایی در کنترل خشم، دزدی، بزهکاری و مصرف به دنبال دارد؛ زیرا این افراد از کودکی نیاموخته اند که چگونه طبق قوانین، ارزشها و هنجارها برخورد کنند. همچنان که، تحقیقات ثابت کرده اند که بسیاری از بزرگسالان ضد اجتماع در کودکی دارای اختلالات رفتاری بوده اند. در پژوهش انجام شده توسط متخصصان این مسئله بررسی شده است که اختلالات رفتاری در کودکان تک فرزند بیشتر از دو فرزند است. (ساطوریان، طهماسیان، احمدی، ۱۳۹۳) همچنین تک فرزندان در دوران کودکی و نوجوانی خویش نیاز به حمایت خانوادگی دارند. این مضمون به نیاز ارضا نشده برخی از تک فرزندان اشاره دارد که از عدم تعامل با والدین، خواهر و برادر ایجاد می شود. در بسیاری از مواقع آنها بیان می کنند که کاش خواهر و یا برادری برای حمایت از خود یا در و دل داشتند (شجاعی، یزدخواستی، ۱۳۹۶). نیاز به حمایت در چهار چوب خانواده شامل ۳ دسته حمایت عاطفی، ایزاری و مشورتی است (شجاعی، یزدخواستی، ۱۳۹۶):

حمایت عاطفی: این حمایت به نیاز فرد برای داشتن همدم و کسی است که با او درد و دل کند و به او احساس اطمینان بدهد.

حمایت ایزاری: این نوع از حمایت بر حمایت فیزیکی اشاره دارد که در آن شخص یا فردی مانند برادر بزرگ تر به محافظت، مراقبت و طرفداری از فرد می پردازد.

حمایت مشورتی: این نوع حمایت به فرد کمک می شود تا مشکلات و چالش ها را بشناسد و بهتر بتواند با آنها مواجه شود. در اینجا تک فرزند به کسب اطلاعات مفید از دیگر افراد در رابطه با مسئله های شخصی، خانوادگی و روزمره زندگی خود می پردازد و با گرفتن راهنمایی از دیگران در مواجهه با چالش های زندگی آگاه تر و موفق تر است.

از دیگر اختلالات رفتاری که تک فرزندان را تهدید می کند میتوان به خودخواهی و ضعف در کنترل رفتاری، پر توقع بودن، استرس و اضطراب و کاهش نقش حمایت گری اشاره کرد.

۲-۱ نکات مثبت تک فرزندی

در پژوهش های انجام گرفته، مواردی از نقاط مثبت و قوت تک فرزندان ذکر شده است. از جمله این امتیاز ها می توان به تقسیم نشدن دارایی های مادی و غیر مادی خانواده برای فرزند، داشتن بهترین امکانات برای تحصیل و زندگی، مورد توجه و محبت بیشتر والدین قرار گرفتن؛ و با خواهر و برادر خود مقایسه نشدن اشاره کرد. همچنین آنها در صورت تربیت صحیح، مستقل تر هستند، اعتماد به نفس بیشتری دارند و ممکن است دچار اختلالات رفتار کمتری نسبت به تک فرزندان شوند (سردارپور، درخشانپور، صدر، یاسمی، ۱۳۸۲). انگیزه و پیشرفت تحصیلی بالاتر، هوش هیجانی و در نهایت ثبات عاطفی بیشتر از دیگر خصوصیات آنها شمرده می شود (برون، گرابل، ۲۰۱۵).

۳-۱ اثرات تک فرزندی بر والدین

۱-۳-۱ اثرات منفی

آسیب جسمی: تحقیقات جدید نشان می دهد که پدر و مادر شدن، احتمال ابتلا به سرطان و بیماری های قلبی را کاهش می دهد. همچنین طبق تحقیقات، مادرانی که فرزند دارند کمتر در معرض ابتلا به سرطان سینه قرار دارند و مادرانی که تازه دارای فرزند شده اند از حافظه بصری قوی تری برخوردارند و بهتر میتوانند اطلاعات را به خاطر بسپارند.

آسیب روانی: والدین تک فرزند به دلیل احساس وابستگی و نگرانی های مربوط به از دست دادن فرزند در معرض خطرات روانی (مانند استرس، اضطراب و افسردگی) بیشتری قرار دارند.

آسیب تربیتی: رواج فرهنگ فرزند سالاری، کاهش انسجام خانواده و وقت گیر بودن تربیت فرزند؛ از جمله آسیبهای تربیتی تک فرزندی است.

آسیب اجتماعی: کاهش یاری رساندن در دوران پیری و کمبود صمیمیت و محبت در خانواده (هروی، چراغی، هراتی، ۱۳۹۹).

۱-۳-۲ اثرات مثبت

تک فرزندی برای والدین دارای امتیازاتی است. از جمله این امتیازات می توان به رابطه نزدیک و صمیمی بین والدین و فرزند و فرصت برای تعامل بیشتر اشاره کرد. همچنین تعداد فرزند کم فرصت بیشتری برای والدین برای ادامه تحصیل و اشتغال آنها فراهم می کند. برخی نیز بر این باورند که تک فرزندی باعث انعطاف در برنامه ریزی می شود، به عبارتی والدین با داشتن یک فرزند می توانند برنامه های خانوادگی و فعالیت ها را بهتر برنامه ریزی کنند. تمرکز بیشتر والدین در تربیت فرزند و اختصاص زمان بیشتر برای او از دیگر مزایا است. همچنین از نظر اقتصادی والدین متوجه هزینه های کمتری می شوند (فرنودیان، اسدزاده، ابراهیمی، ۱۳۹۹).

۱-۴ تعامل خانواده با تک فرزند باید چگونه باشد و چه راهکار هایی پیشنهاد می شود؟

تک فرزندان، در جست و جوی جبران وقت خالی خود به سراغ فعالیت و روابطی می روند که می تواند تا حدودی جای خالی خواهر و برادر را برای آنان پر کند. بسیاری از آن ها در حالت عادی رابطه عمیق با والدین را جایگزین کمبود همسال و خواهر و برادر خود می کنند، به صورتی که خود اذعان دارند که بسیار با والدین خود هم نظر هستند و آنها را بهترین دوست خود می نامند. روابط فامیلی از دیگر گزینه های مورد انتخاب فرزندان است. روابط دوستانه، دنیای مجازی و وابستگی به تلویزیون و شبکه های مجازی از موارد دیگر می باشد. تک فرزند در دوران کودکی ممکن است نیاز خود را با تخیل یک دوست برآورده کند و در دنیای تخیلات خود غرق شده و به شناخت و برقراری ارتباط با دوست خیالی خود بپردازد. بعضی از آنها نیز به نگهداری حیوانات خانگی پرداخته و گاهی شرکت در کلاس های متعدد برای پر شدن وقت می پردازند. همچنین، نوشتن خاطرات، نقاشی کردن و کتاب خواندن از دیگر فعالیت مورد نظر نوجوانان تک فرزندان است (شجاعی، یزدخواستی، ۱۳۹۶). والدین باید به این گرایشات مثبت و منفی جهت دهند و برخی از تهدیدات را تبدیل به فرصت کرده و با حمایت خود باعث شکوفایی استعداد و مهارت های فرزند خود، باعث رشد و پیشرفت او شوند و از وقت کودکان بیشترین استفاده ممکن را ببرند.

اختصاص دادن وقت کافی یکی از شاخصه های تربیت موفق فرزند است. وقت کافی و مفید گذاشتن توسط والدین برای تک فرزند به معنای اختصاص زمان و انرژی به منظور حمایت، رشد، توسعه و تربیت فرزندان است. وقت گذراندن هنگام انجام کارهای خانه، غذا خوردن و دیگر امور برای کودک کافی نبوده و باید زمان های به خصوصی برای صحبت و بازی با آنان در نظر گرفت. صحبت، تعامل و درد و دل با کودک موجب این می شود که والدین در گذر زمان از ویژگی های فرزند خود آگاه شده، از اتفاقات افتاده برای او و چالش هایی که او با آنها مواجه هست خبردار شوند و می توانند در فرصت مناسب به رشد و پیشرفت او کمک کنند. در کل گذاشتن وقت کافی شامل فعالیت های مختلفی از قبیل حضور فعال، شناخت و پذیرش، آموزش و راهنمایی، حمایت و تشویق و برقراری مرزها و قوانین می شود. این فعالیت ها و گذراندن لحظات مفید موجب ایجاد احساس امنیت و آرامش در کودکان، بهبود ارتباط و رشد شخصیتی آنها و تاثیر مثبت بر روی سلامت جسمانی و روانی کودک می شود (هروی، چراغی، هراتی، ۱۳۹۹).

کودکان یابد توسط خانواده به تعامل با دیگران تشویق شوند. کودکان تک فرزند به علت احساس تنهایی معمولاً در ذهن خود دوستان تخیلی می‌آفرینند و یا به اشیای بی جان مانند عروسک و ... وابسته می‌شوند، وقت گذاشتن والدین برای آنها بسیار خوب است اما تمام نیاز او را برطرف نمی‌کند، گاهی فرزند به کسی نیاز دارد که هم سن و سال خودش باشد و او را همیاری کند به همین علت وقتی والدین یک فرزند دارند بهتر است در برخی مواقع، نوعی فعالیت اجتماعی برای او ترتیب دهند و او را وارد گروه‌های اجتماعی کنند. والدین باید فرصت‌های زیادی برای کودک خود (در سنین قبل از دبستان) به وجود بیاورند تا او با کودکان هم سن خود ارتباط داشته باشد. این موضوع کمک شایانی به بلوغ احساسات او و کنترل حس حسد و رقابت او کرده و جلوی بسیار از اختلالات روانی و رفتاری او را می‌گیرد. همچنین، والدین باید با محول کردن مسئولیت انجام برخی فعالیت‌ها، استقلال را در او پرورش دهند و از وابستگی جلوگیری نمایند. والدین باید درباره دخالت‌های خود مقاومت کنند و اجازه دهند فرزند به تنهایی برخی چالش‌ها را تجربه کند. در اکثر مواقع والدین از فرزند خود محافظت می‌کنند و اگر احساس کنند که روحیه فرزندشان آسیب می‌بیند در تعامل با همسالانش دخالت کرده و با جانب‌داری از او در این روند رشدی، اختلال ایجاد می‌کنند؛ بلکه باید با گفت و گو درباره نحوه واکنش در این شرایط، مهارت‌های حل تعارض را به فرزند خود بیاموزند. هم‌چنین آنها نباید پس از انجام دادن کارها توسط فرزند آن را دوباره انجام دهند زیرا در این صورت روحیه کمال‌گرایی او را تقویت می‌کنند. کودک در اولین سال‌های زندگی خود با الگو قرار دادن والدین، سعی دارد خود را به آنها شبیه کند و کمی به سمت کمال‌گرایی پیش می‌رود. اگر والدین در این مدت از او انتظار داشته باشند که کامل باشد و خطایی نکند فرزند تحت فشار قرار می‌گیرد و به شدت کمال‌گرا می‌شود. والدین باید در این مدت انعطاف پذیر بوده و تربیت و توجه آنها باید به اندازه و دور از افراط و تفریط باشد تا بهترین نتیجه را بگیرند. آنها نباید به هیچ وجه با کودک مانند یک بزرگسال رفتار کنند (پیک هارت، ۱۳۹۷).

بهتر است خانواده در تهیه امکانات زندگی فرزند زیاده روی نکنند؛ به طوری که اکثر تک فرزندان ادعان دارند که هرچه بخواهند سریع برای آنان فراهم می‌شود، علاوه بر این نباید در توجه به تک فرزندان نیز زیاده روی شود، زیرا وقتی والدین یک فرزند دارند احتمالاً می‌توانند به هر نیاز او پاسخ دهند، در صورتی کودکانی که خواهر و برادر دارند، برای نیازهای خود باید در صف انتظار بمانند و در این صورت یاد می‌گیرند چگونه صبر کنند و با شرایط سخت‌تر یا کمبود امکانات زندگی کرده و سازش یابند. لذا والدین باید به تنها فرزند خود بیاموزند که ممکن است در زندگی با ناکامی و مسائل زیادی مواجه شود و نباید درخواست‌های فرزند را به سرعت برآورده کنند. لازم است به او بیاموزند که برای رسیدن به خواسته‌هایش باید صبور و بردبار باشد. همچنین والدین می‌توانند برای فرزند خود برنامه‌ای ترتیب دهند که بر اساس آن و به ازای به دست آوردن موفقیت، پاداش و هدیه دریافت کند و در غیر آن موارد و بدون دلیل از رسیدگی زیاد به او خودداری کنند (شجاعی، یزدخواستی، ۱۳۹۶).

والدین باید در محیط خانه کودک را تشویق کنند تا احساسات خود را به آنها بگوید. همچنین، والدین می‌توانند با زدن مثال‌هایی و یا تعریف قصه و داستان، حس همدردی را به او بیاموزند و فرزند را به تقدیر از تفاوت‌ها تشویق کنند. تقدیر از تفاوت‌ها، آموزش به کودک برای احترام و قدردانی از تفاوت‌های فرهنگی، نژادی و اجتماعی، نقش‌انگیزه بخشی در توسعه تفکرات تساعی و قدرت درک دیگران است و والدین می‌توانند بدین وسیله باعث رشد شخصیت فرزند گردند. همچنین والدین می‌توانند برای جلوگیری از انزوا و احساس تنهایی در فرزند به برقراری

بعضی از پیوند های اعتباری روی آورند، پیوند اعتباری به نوعی از روابط مصلحتی گفته می شود که بین افراد ایجاد شده و به نوعی خویشاوند یکدیگر محسوب می شوند. این روابط قراردادی جدید در واقع، کمکی است تا گروه های دوستانه و جمعی جدیدی تشکیل گردد و افراد از انزوا دور بمانند. لذا والدین و کودکان می توانند با افرادی از دوستان صمیمی و نزدیک خود که تناسب فرهنگی، اخلاقی مناسب با آنها دارند ولی قرابت خویشاوندی بین آنها وجود ندارد رفت و آمد کنند و آن ها را به چشم نزدیکان خود ببینند. (پیک هارت، ۱۳۹۷)

والدین می توانند با در نظر گرفتن مکان و فعالیت هایی برای پرورش او به رشد بهتر او کمک کنند. کتابخانه های عمومی (کانون های پرورش فکری) برنامه هایی اعم از کتاب خوانی، قصه گوئی و ساخت صنایع و کاردستی برای تمام کودکان ارائه می کنند. این برنامه ها افراد را به برقراری ارتباط و تعامل با سایر افراد ترغیب می کند. باشگاه های ورزشی نیز یکی دیگر از مکان هایی است که فرزند علاوه بر تعامل با دوستان به پرورش جسم و روان خود کمک کرده و موجب نشاط و تخلیه انرژی اضافه او می گردد. کلاس های مانند کلاس موسیقی، آشپزی، یوگا، زبان ، نقاشی و غیره همگی از مکان هایی برای گذراندن وقت و یادگیری مهارت هایی توسط کودکان و ایجاد دایره دوستی است (اسلام زاد، ۱۳۹۷). به عبارتی، والدین باید به فرزند یاد دهند که علاوه بر توانایی های فردی و خصوصیت های منحصر به فرد، به پرورش مهارت و تعامل اجتماعی خود بپردازد و تعادلی بین این دو برقرار کنند. والدین با این کار به فرزند می فهمانند که هر دو این ویژگی ها می تواند به خوبی در زندگی موفقیت آمیز تاثیر گذار باشد.

همچنین تحقیقات ثابت کرده اند که تحصیلات عالی والدین باعث کاهش اختلالات رفتاری فرزندان می شود و کودکان با والدین تحصیل کرده کفایت آموزشی بالاتر و مشکلات رفتاری کمتری نسبت به همسالان خود با والدین کم سواد دارند (درخشان پور و همکاران، ۲۰۲۰).

۲- نتیجه گیری

اهمیت دادن به کودکان از مسائل بسیار بزرگ و بنیان گذار در رشد یک جامعه پایدار است. کودکان نخستین نسل هایی هستند که در آینده به عنوان اعضای جامعه فعالیت خواهند کرد و آینده هر جامعه به دست کودکان آن رقم خواهد خورد. از آن رو سرمایه گذاری در کودکان، تلاش برای کشف مشکلات احتمالی آنان و کمک برای درمان یا پیشگیری از آن ها معادل سرمایه گذاری در آینده کشور است. بنابراین، پژوهش هایی از این دست بسیار با ارزش بوده و باید مورد توجه قرار بگیرند. تعاملات خانوادگی به عنوان عاملی کلیدی در تحول و شکل دهی شخصیت افراد شناخته می شوند. بررسی اثرات این تعاملات، به ویژه بر تک فرزندان، موضوعی است که در حوزه روانشناسی و روان پزشکی همواره مورد توجه قرار گرفته است. فرزندان در میان خانواده ها با مسائل و چالش های خاصی روبرو می شوند که ممکن است تاثیر مهمی بر شخصیت و رفتار آن ها داشته باشد. با توجه به تحقیقات گسترده ای که قبل از این با موضوع علل و پیامدهای تک فرزندی در جامعه، نقش سیاست های جمعیتی و اجتماعی برای تشویق به باروری و هم چنین بررسی معایب و خصوصیات منفی تک فرزندان شده است، این شبه مطرح شد که تک فرزندی مضراتی دارد که باعث آسیب به فرزند، خانواده و سپس اجتماع شده و موجب شکل گیری جامعه ای فردگرا و بدون تعامل و همکاری خواهد بود. نکته ای که در این پژوهش سعی بر رعایت آن گرفته شد این است که

از یک سری از باورهای کلیشه ای دور بمانیم و نگذاریم این تصورات ما را از دیدن واقعیت ها دور نگه دارند؛ لذا به مطالعه و بررسی گسترده ای از مقالات و کتاب ها پرداخته شد و در این جمع بندی انجام گرفته نتیجه بر آن شد که تک فرزندان علاوه بر خصوصیات منفی، نقاط مثبت زیادی دارند. اگرچه در این مقاله به علت تاکید بر ارائه راهکار هایی جهت پیشگیری از اختلالات، این نقاط قوت بسیار خلاصه بیان شد. همچنین برخی نیز ادعا می کنند که هرچند تک فرزندی به خودی خود مشکل نیست بلکه در غیاب روش های آموزشی مناسب، ممکن است نتایج بدی داشته باشد، لذا بعد از بررسی خصوصیات به ارائه راهکار ها و نکات تربیتی برای استفاده والدین در تربیت فرزند اشاره شد تا خانواده ها بتوانند بهترین مسیر را پیش گیرند. اثبات شده است که آموزش والدین و تقویت مهارت های فرزند پروری و افزایش اطلاعات در آنها می تواند نقش به سزایی در کاهش اختلالات رفتاری تک فرزندان و افزایش خودکار آمدی والدین داشته باشد.

از آسیب های تک فرزندی برای فرزند می توان به نظریه ذهن؛ مهارت های اجتماعی مانند ناسازگاری های اخلاقی و اجتماعی، عدم تاب آوری، ضعف در روابط احساسی و گرایش با بازی های رایانه ای؛ آسیب های شخصیتی؛ مانند کمال گرایی، خود گرایی، وابستگی، فشار حاصل از مسئولیت، احساس تنهایی و بلوغ زودرس؛ اختلالات رفتاری مانند احتمال بیشتر ابتلا مشکلات درونی شامل خودخواری، افسردگی و اضطراب؛ و مشکلات برونی مانند عدم توانایی درست کنترل خشم، ضعف در رعایت قوانین و یک سری از ناسازگاری های اخلاقی، و نیاز به حمایت عاطفی، ابزاری و مشورتی اشاره کرد. از خصوصیات مثبت تک فرزندی برای آنها می توان تقسیم نشدن دارایی های مادی و غیر مادی، داشتن بهترین امکانات تحصیل و زندگی، مورد توجه و محبت بیشتر قرار گرفتن و عدم مقایسه شدن با خواهر و برادر را نام برد. همچنین خصوصیات مثبت شخصیتی آنها در صورت تربیت صحیح می تواند شامل اعتماد به نفس و عزت نفس، انگیزه و پیشرفت تحصیلی بیشتر، هوش هیجانی و ثبات عاطفی باشد. همچنین، تک فرزندی برای والدین نیز اثرات منفی از قبیل اثرات جسمی، روانی، تربیتی و اجتماعی و اثرات مثبتی مانند رابطه صمیمی با فرزند، انعطاف پذیری در برنامه و وقت بیشتر برای اشتغال یا تحصیل دارد. سپس راهکار و نکته هایی جهت چگونگی تعامل و برخورد خانواده با تک فرزند بیان شده است.

به طور کلی، این مقاله بر ضرورت مطالعه و درک عمیق تر تک فرزندان تاکید دارد، از جمله عواملی که می توانند شخصیت آنها را متأثر کنند و چگونه زیستن را به آنها یاد دهند خانواده ها هستند. خانواده ها می توانند به آنها کمک کنند که به قوی ترین و بهترین نسخه از خودشان تبدیل شوند.

منابع

- اسلام زاده، علی (۱۳۹۷). کتاب روانشناسی تک فرزندی. تهران: انتشارات آکادمیک.
- بازدار، مرتضوی، رضا زاده، طاهر، عبادی، پویا، صمدی، میثم، پیران، فرشید، سامه، صیاد. والدین و تعلیم و تربیت دینی. (۱۳۹۴). دومین کنفرانس بین المللی علوم رفتاری و مطالعات اجتماعی.
- پیک هارت، کارل (۱۳۹۷). کتاب کلید های تربیتی برای والدین تک فرزند. (ترجمه مسعود حاجی زاده). تهران، انتشارات صابرین.
- خلیلیان شلمزاری، محمود (۱۳۹۷). بررسی پژوهش های روان شناختی داخلی در تک فرزندی: مرور سیستماتیک. پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، شماره دهم، ۹۹_۱۲۵.
- خلیلیان شلمزاری، محمود (۱۳۹۹). وضعیت "هویت من" تک فرزندان در مقایسه با ۳ الگو از نوجوانان دارای همشیر. مطالعات زن و خانواده در پژوهشکده زنان دانشگاه الزهراء، دوره ۸، شماره ۲، ۱۸۹_۲۰۶.
- خورشیدی نژاد، روزان، رفیعی نیا، پروین (۱۳۹۳). مقایسه نظریه ذهن و پرخاشگری در کودکان تک فرزند و کودکان دارای خواهر و برادر. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه سمنان.
- ساطوریان، سید عباس، طهماسبیان، کارینه، احمدی، محمد رضا (۱۳۹۳). مقایسه مشکلات رفتاری کودکان در خانواده های تک فرزند و دو فرزند. روان شناسی و دین، سال هفتم، شماره سوم، ص ۶۵_۸۰.
- سردارپور گودرزی، شاهرخ، درخشانیپور، فیروزه، صدر، سعید، یاسمی، محمد تقی (۱۳۸۲). اختلال های رفتاری در کودکان خانواده های تک فرزند و چند فرزند شهر تهران. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)، دوره ۹، شماره ۱، ص ۲۰_۲۶.
- شجاعی، جواد، عرفانی امیر. (۱۳۹۸). روند و الگوی تک فرزندی در ایران. فصل نامه علوم اجتماعی (علمی). شماره ۸۵.
- شجاعی، جواد، یزدخواستی، بهجت (۱۳۹۶). تجربه زیسته تک فرزندان از تک فرزندی: مطالعه دختران بالای ۱۸ سال. زن در توسعه و سیاست، دوره ۱۵، شماره ۴، ۴۴۷_۴۷۶.
- صادقی، مسعود، روشن نیا، سمیه (۱۳۹۵). بررسی نقش جمعیت خانواده بر ابعاد روانی تک فرزندان: امید به زندگی، تاب آوری و تمایز یافتگی. فصلنامه فرهنگی_ تربیتی زنان و خانواده، سال یازدهم، شماره ۳۶، ۹۹_۱۲۱.
- صالحان، حسینییه (۱۳۹۸). آسیب شناسی تک فرزندی. ره توشه، شماره ۹۸، ص ۶۴_۶۵.
- علیزاده، فاطمه، کریمی نیا، محمد مهدی، انصاری مقدم مجتبی (۱۴۰۰). آسیب شناسی های تک فرزندی در جامعه (با نگاهی به دستورات اسلامی). مجله دستاورد های نوین در مطالعات علوم انسانی، سال چهارم، شماره ۴۰.
- فرنودیان، پریسا، اسد زاده، حسن، ابراهیمی قوام، صفرا (۱۳۹۲). رابطه بین شیوه های فرزند پروری والدین با کمال گرایی و خود تنظیمی و مقایسه آن در دانش آموزان خانواده های تک فرزند و چند فرزند. فصلنامه علوم رفتاری، دوره ۵، شماره ۱۶، ۹۹_۱۲۰.
- فروتن، یعقوب، بیژنی، حمیدرضا. (۱۳۹۹). تک فرزندی و تعیین کننده های آن در ایران. نامه انجمن جمعیت شناسی ایران، شماره ۲۹.
- مرادی، هادی، دولتخواه، محمد (۱۴۰۱). علل و پیامد های تک فرزندی در ایران. مجله معرفت، شماره ۱۲، پیاپی ۳۰۳، ص ۶۷_۷۹.
- مرتضوی، مهناز، حسینیان، سیمین، رسولی، رویا، زارعی محمود آبادی، حسن، (۱۳۹۸). تجربه زیست نوجوانان تک فرزند از تعامل با والدین، فصلنامه خانواده پژوهی، شماره ۵۸، ۲۵۱_۲۶۶.
- هروی، مرضیه، چراغی کوتیانی، اسماعیل، هراتی، محسن (۱۳۹۹). تحلیل آسیب های تک فرزندی برای والدین با رویکرد دینی و روان شناختی. دو فصلنامه مطالعات اسلامی آسیب ها اجتماعی، دوره ۲، شماره ۱.

Robert L. Koegel. et al, *The Personality and Family-Interaction Characteristics of Parents of Autistic Children*, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 1983, Vol. 51, No. 5, 683-69.

Apperly, Ian A.; Butterfill, Stephen A. (2009). "Do humans have two systems to track beliefs and belief-like." *Psychological Review*. " 116 (4): 953-970. doi:10.1037/a0016923. PMID 19839692.

Brown, J. M., & Grable, J. E. (2015). *Sibling position and risk attitudes: Is being an only child associated with a person's risk tolerance?*. *Journal of Financial Therapy*, 5(2), (19-34).

Derakhshanpour F, Khosravi A, Khajavi A, Shahini N, Kashani L, Salimi Z. *Comparing social skills between children of single-child and multiple-children families*. *Journal of Fundamentals of Mental Health* 2020 Jul-Aug; 22(4):211-216

Galina Bozhkova. Et al, *Influence of the Family on the Process of Forming a Child's Personality: Types of Families: A Case of Modern Youth Prose*, *Journal of Social Studies Education Research* 11 (3), 220-241, 2020.

Schwartz A. *Current pediatric references*. *J Pediatrics* 1954; 45(6): 63-76.

- Shahaeian, A., Nielsen, M., Peterson, C., & Slaughter, V. (2014). *Iranian mothers' disciplinary strategies and theory of mind in children: A focus on belief understanding*. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 45, 1109-1122.
- Sun, H.T., & Lian, T. C. (2011). *A Study of Birth Order, Academic Performance, and Personality*. *IPEDR*, 5, 32_28.

The influence of the family on the personality of individual children

Fatemeh Heidary Chenary^{1*}, Zainab Shohani², Firoozeh Alavian³

1* - Student of Biological Education, Department of Biological Education, Farhangian University, Shahid Rajaei Higher Education Center, Tehran, Iran.

Email: elizabethelen13800@gmail.com

2- Student of Biological Education, Department of Biological Education, Farhangian University, Shahid Rajaei Higher Education Center, Tehran, Iran.

Email: zahrazenab81@gmail.com

3- PhD in Medical Physiology, Associate Professor, Farhangian University, Tehran, Iran.

Email: F.alavian@cfu.ac.ir

Abstract

In this article, the effect of interaction with the family on the personality of only children has been investigated. The main purpose of this research is to investigate the effect of family interaction on individual children and its role in the formation of their personality and behavior. Also, another goal of the research is to identify some characteristics of only children and provide solutions and optimize family interactions to promote the healthy growth and development of only children; Therefore, in this research, the possible harms, disadvantages and benefits of being an only child for the child and parents are discussed first, and then the correct way of dealing with the only children to prevent and treat the harms and strengthen their positive points. The research and analysis in this article is based on a comprehensive review of previous studies, articles and authoritative books; Also, the results obtained from them have been carried out and the focus of the article is on presenting important and new findings in the field of family interaction and its effect on single children. Considering the extensiveness of the research, it can be said that the research has succeeded in summarizing and summarizing the received materials and then providing solutions in this regard. In general, this article proves that effective interaction with the family can play a significant role in the development of the character of only children and can be considered and used by parents and psychologists as an important issue in raising and empowering only children.

Key words: family factors, single child, single child problems, single child benefits, proper child rearing methods